

Шавда В. І., Скороход В.Ю.,
Евтушенко О.О., Булгакова Г.В.

Жорстокість є: 1) особливою формою негативної діяльності людини в суспільстві та довкіллі, котра відзначається свідомим або несвідомим нехтуванням принципами добра, етики, моралі, доброчинства, доброзичливості, альтруїзму; 2) тимчасовим чи довготривалим станом психіки людини, котрий визначає настанови крайньої нетерпимості, безжалісності, безсердечності, суворості в ставленні до соціального чи природного оточення; 3) проявами егоїзму й егоцентризму, нехтування або несприйняття, нерозуміння чужих особистісних проблем.

Жорстокість може проявлятися як особливий розлад психіки, котрий обумовлений спадковими факторами чи обставинами індивідуального розвитку та соціального становлення людини. Прояви жорстокості, злостивості, ненависті людини за різних обставин можуть обумовлюватися порушеннями або блокуванням особистісних прагнень, станів комфортності та оптимальності. Як комплексне та складне поняття вона може проявлятися в соціальній та природній обстановці щодо всіх об'єктів та суб'єктів (суто теоретично); або в формах: 1) обмеженій відносно певного кола об'єктів та суб'єктів; 2) специфічній, вибірковій за певними об'єктами та суб'єктами.

Жорстокість як соціальне явище та особливості поведінки людини в своїй сутності має об'єктивні природні аналоги в живій природі в різних формах і варіаціях односторонніх і взаємних впливів і дій організмів, де добро та зло як категорії чи поняття філософії, етики, моралі є відносними, а хижацтво та конкуренція є необхідними забезпечувальними ланками існування та еволюції організмів і їх угруповань. Неоосміслене та осміслене розуміння багатопланкової залежності людини від природи

та єдності з неї, свідоме чи несвідоме перенесення людських уявлень на живу природу, несприйняття жорстокості як об'єктивного явища від глибини етносу та до наших днів відбилися в легендах, міфах, віруваннях, анімалізмі, тотемізмі, різних табу, заборонах, обмеженнях. Особливе місце в цьому ряді займають вегетаріанство та його крайній варіант уявна автотрофічність людства. Вегетаріанство, як філософська, релігійна, психологічна настанова відмови від споживання тваринної їжі не спасе життя дрібним, особливо мікроскопічним творинним істотам, як наприклад деяким одноклітинним або нематодам, які живуть в рослинах.

Всі характеристики тлумачення та визначення жорстокості не дивлячись на його велику складність і багатозначність є сутнісною основою антропоцентризму при діяльності людини в природі, за якою короточасні потреби та інтереси людини спричиняють руйнування природних ландшафтів, забруднення всіх середовищ життя, цування та зведення ґрунтів..

Бездумна поведінка стосовно природи, руйнування осередків неживої природи, нищення окремих або й багатьох живих видів, які супроводжували нестримне просування людини в просторах планети, включаючи великі географічні відкриття, подорожі, завоювання, підкорення народів та земель, міграції народів, нерозумні форми землеробства, мисливства, рибальства тощо безпосередньо тією чи іншою мірою визначалися феноменом жорстокості.

Зростання технічного забезпечення діяльності людини на планеті призвело до усвідомлення її ролі як нового геологічного фактору, культурної біогеохімічної енергії в біосфері та до переоцінки цінностей та примарності техногенезу. Ідеї коєволюції людини та природи, нових негативних зрушень в соціальній психології.

Жорстокість як невід'ємний людський феномен в сфері соціальної психології підтримувалась настановами сумнівідомої психології підкорення природи, нищення

тварин, розорювання земель, вирубаня лісів, руйнування рослинного світу тощо. Необґрунтоване культивування невизначено великої /навіть необмеженої/ сили та потужності людини обернулося негативними наслідками в живій та неживій природі, а також і в соціальному житті. Загрози вичерпання енергетичних, сировинних, харчових ресурсів є також прямими наслідками феномена жорстокості людини.

Усвідомлення природи як неминущої найбільшої національної цінності вимагає спільних зусиль науки, освіти, засобів масової інформації, націлених і спрямованих на оптимістичне бачення світу й перспектив його розвитку, розумної діяльності людини в цьому, усунення негативних проявів індивідуальної та масової діяльності й поведінки, формування екологічних етики, моралі, культури в широкому загалі людства.